

El conjunt d'articles format per " I.- De aliats a enemics; II.- Primeres accions armades, III,- Després del Bruc, i IV.- El Bloqueig de Barcelona, formen el conjunt de fets ocorreguts l'any 1808 i sota la implicació directa del general Duhesme, com a cap independent d'un cos d'exèrcit imperial.

IV

BLOQUEIG DE BARCELONA.

Després de la fracassada expedició sobre Girona, Duhesme és concentrà en el Pla de Barcelona, entre les valls del Llobregat i del Besos i, les altures que dominaven la ciutat de Barcelona. Les forces del Cos d'Observació dels Pirineus Orientals quedaren reduïdes a 8.000 homes d'infanteria i 1.400 genets. La divisió Chabrán ocupava el nord, entre Sant Andreu del Palomar i les altures d'Horta i Gracia. La divisió Lechi, de les altures de Sarrià i Sant Pere Màrtir i, els pobles de Sant Feliu, Cornellà i l'Hospitalet. Totes aquestes posicions formaven un camp atrinxerat, en forma de semicercle a uns quatre quilòmetres de les defenses exteriors de la ciutat, amb els seus extrems recolzats en les desembocadures del Llobregat i del Besos.

Aquest camp molt aviat quedà bloquejat per les tropes espanyoles a Catalunya, comandades pel marquès de Palacio. Les tropes regulars, sota el comandament del comte de Caldagués és desplegà a la riba dreta del Llobregat i, mentre que els milers de miquelets del coronel Milans, vigilaven les posicions franceses pel costat del Besos. Els espanyols esperaven rebre molt aviat, reforços de les Balears, de Granada i de Portugal. Per això el marques de Palacio reuní gran quantitat de queviures, munició i bagatges en el campament de Sant Boi.

Assabentat d'aquest fet, Duhesme decideix atacar el campament. L'acció fou planejada pel dia 2 de setembre, l'atac principal seria portat per totes les tropes italianes i napolitanes, sota les ordres del general Miloszewitz. Per distreure a l'enemic, és ferien dos atacs simulats: un sobre Molins de Rei i el seu pont, amb dos batallons del 7è. de línia francès i dos esquadrans del 3er. de Caçadors, manats pel general Bessières; i l'altre, sobre el Prat amb dos companyies del 37è. de línia i una secció de cuirasses, sota les ordres del capità Laffaille.

Les tres columnes és posen en marxa a la matinada del dia 2, aconseguen els seus objectius amb un gran èxit, la columna del general Miloszewitz, que passa el Llobregat pel gual de Sant Joan Despí, derrota a un batalló de línia espanyol i a un Terç de Miquelets, assalta el campament de Sant Boi i, s'apodera de tres canons, gran quantitat de vestuari, munició i queviures i, fa un centenar de presoners. Tot això amb molt

poques baixes franceses.

Mentre és lliuraven aquests combats, els miquelets de Milans del Bosch entren a Sant Andreu del Palomar, evacuat temporalment pels francesos, però la ràpida reacció de les reserves napoleòniques els obligà a retirar-se cap a les altures veïnes.

L'èxit d'aquestes accions és veié complert, quan el dia 7 una columna, comandada pel coronel Latour, escala les altures que s'estenen pel nord de Sant Andreu del Palomar, avança per la cresta, sobre el campament dels miquelets de Milans del Bosch: mentre que una altra columna, la del ajudant-comandant Devaux, rodejava el campament per la dreta. A un senyal de canó, les dos columnes ataquen simultàniament, els miquelets, sorpresos és dispersen amb desordre, fugint en totes direccions. El seu cap tarda tres dies en re-agrupar-los i, establí el seu campament a Sant Jeroni de la Murtra.

Per reforçar el seu domini sobre Barcelona, Duhesme declara amb data 13 de setembre l'estat de setge, convidant a totes les autoritats de la ciutat a acatar les seves ordres. Quan el capità general, comte d'Ezpeleta és resistí, el destituí i l'arrestà a la Ciutadella i, nomenà al tinent general més antic de la guarnició don Galceran de Vilalba-Meca, per substituir-lo¹. Nomena un nou comissari de policia, Casanova, de la seva confiança. I com a mesura preventiva, davant de la possibilitat de sofrir un setge formal, feu fora de la ciutat a la gent sense mitjans de subsistència. També creà el cos de la Guàrdia Cívica, amb el residents d'origen francès i italià, coneguts popularment per josepets, el renom provenia del jurament de fidelitat a Josep I.²

Des del Sant Jeroni de la Murtra, els miquelets de Milans hostilitzaven les avançades franceses de Sant Andreu i la línia del Besos. El general Duhesme organitza una columna de càstig sota el comandament de l'ajudant-comandant Devaux amb un batalló del 7è. i un del 93è. de línia, que el dia 10 d'octubre passa el riu Besos prop de Montcada. En el mateix temps, el coronel Guery, del 3er. de cuirassers, avança per la dreta amb el batalló de Vélites i dues companyies del 37è. Atacat el campament per la columna Devaux, els miquelets fugen en desordre cap al convent de Montealegre, perseguits també foren desallotjats, dispersant-se. Foren capturats uns dos cent presoners, sis canons de muntanya i una gran quantitat de munició.

Duhesme ordena a la columna Devaux, que al dia següent continuï cap a Granollers, on els miquelets acostumaven a proveir-se de queviures, per impedir els seu reagrupament.

¹ Segons S.H.M... Pocs dies després el nou capità general fugí de la plaça i s'incorporà a les forces espanyoles aixecades. Però segons G.E.C. restà en el càrrec fins l'abril de 1809, en què dimití per no jurar fidelitat a Josep I.

² El 1813 cos fou reorganitzat i rebatejat amb el nom de Guàrdia Nacional.

Els francesos trobaren la ciutat buida d'habitants, que havien fugit per la presència dels francesos. Però, aquests s'apoderaren d'una gran quantitat de pa, d'un magatzem de fusells i de dos canons de gros calibre. Devaux s'emportà els queviures i destrueix les armes. Després de fer una demostració de força sobre els camins de Vic i Girona, és retira el dia 12 d'octubre cap a Mollet.

En arribar a Mollet, Devaux és troba amb una columna, encarregada de protegir la seva retirada, formada per un batalló de Vélites, un d'infanteria de línia italià i un altre de napolità i, un esquadró de Caçadors italians del Príncep Reial, sota el comandament del general Milossewitz, uns 1.800 homes en total. Milossewitz ordena a Devaux que situí als seus homes a Montcada, mentre que ell efectuava un reconeixement fins a Sant Cugat del Vallès.

Milossewitz ocupa Sant Cugat sense cap resistència, però en sortir del poble és troba amb forces espanyoles desplegades en ordre de batalla. Uns 3.150 soldats d'infanteria i 220 húsars, manats pel comte de Caldagués, procedents de Molins de Rei intentaven tallar la seva retirada. El general francès no dubta i, llença a l'atac el batalló de Vélites, flanquejat per la dreta amb el batalló napolità i els caçadors del Príncep Reial, i per l'esquerra, el batalló italià. Una contra-càrrega dels húsars espanyols talla la del Caçadors del Príncep Reial a la vegada que els batallons de les dues ales franceses és desordenen. Però la columna francesa pot retirar-se fins a Montcada, amb grans dificultats i és reuneix amb les forces de Devaux. Afortunadament pels francesos, les tropes de Caldagués no els persegueixen i, és retiren cap a Molins de Rei. La derrota de Sant Cugat representà per a Duhesme la pèrdua d'uns 300 homes entre morts, ferits i presoners i, obligava a aquestes, ha no pogué allunyar-se de la protecció de les seves defenses.

Un fet important pels destins de Catalunya passà el 25 de setembre de 1808, a Aranjuez és declarà legítimament constituïda pel diputats de totes les Junes Provincials, inclosa la catalana, "*La Junta Suprema Gubernativa del Reino*", presidida pel comte de Floridablanca i don Martín de Garay, com a secretari general. Tots juraren "*..la conservación y aumento de nuestra santa religión católica apostólica romana, la defensa y fidelidad a nuestro augusto soberano Fernando VII, la de sus derechos i soberanía, la conservación de nuestros derechos, fueros y leyes y costumbres..., y finalmente todo la que conduzca al bien y felicidad de estos reinos u mejoría de sus costumbres*"

REFORÇ I REORGANITZACIÓ DE L'EXÈRCIT ESPANYOL A CATALUNYA.

A final d'octubre desembarquen a Tarragona la resta de la guarnició de les Balears, el

regiment de milícies de *Palma* i el regiment suïss de *Betschard*, així com la divisió del mariscal de camp don Gregorio Laguna, formada per les tropes espanyoles alliberades a Lisboa segons el "*Convenio de Cintra*"³. Amb aquestes forces, el marquès de Palacio prepara un ambiciós projecte per alliberar Barcelona. Un ofici de la Junta Suprema, l'hi ordena entregar el comandament de l'exèrcit a Catalunya al tinent general don Juan Miguel de Vives, passant ell a formar part de la Junta Militar Central.

El dia 31 d'octubre, en prendre posició del seu càrrec, a Vilafranca de Penedès, el general Vives fa una proclama a tots els catalans, "*sus dignos compatriotas*" recordant les victòries aconseguides en la guerra gran o primera guerra del francès, i promentent fer fora de Catalunya als francesos, en defensa "*de nuestra santa religion, nuestro monarca adorado Fernando VII, nuestras leyes, usos i costumbres*" sense aspirar a cap més glòria, que el compliment del deure sagrat, "*ningun español puede ni debe descansar hasta después de haber expulsado totalmente a los franceses que esclavizan a España.*"

Des d'aquell moment i segons el decret de la Junta Suprema de 2 d'octubre de 1808, l'exèrcit espanyol a Catalunya, és dirà "*Ejercito de la derecha*" i, estava format per: l'avantguarda a les ordres del brigadier don Mariano Alvarez de Castro amb 5.500 infants i 100 genets, que operaria al 'Empordà. El gruix el formaven 4 divisions: la 1ª divisió a les ordres del mariscal de camp, comte de Caldagués; la 2ª divisió, el mariscal de camp don Gregorio Laguna; la 3ª divisió, el coronel don Gaspar Gómez de la Serna i, la 4ª divisió, el coronel don Francisco Milans del Bosch. Una reserva de 770 infants, 80 genets i 50 artillers quedaven a disposició del comandant en cap o dels majors generals d'infanteria don Jaime García Conde i de cavalleria don Carlos de Witte. Les forces sota les ordres del general Vives sumaven 20.535 homes, 19.551 infants, 780 genets i 204 artillers amb 17 peces d'artilleria.

També s'esperava la incorporació d'una 5ª divisió procedent t'arego sota el comandament del marquès de Lazán⁴ i d'una 6ª divisió, la de Granada a les ordres de don Teodoro Réding.

Sense esperar l'arribada de la 5^a i 6ª divisió, el dia 6 de novembre el general Vives estableix el seu quarter general a Martorell, reuneix en consell de guerra els seus generals i caps a les seves ordres i, els exposa el seu pla per expulsar als francesos de Barcelona. L'operació tenia que realitzar-se el dia 8 i l'atac és feria amb cinc columnes:

³ Capitulacions signades el 31 d'agost, després de la batalla de Vimiero, entre les forces hispano-franceses, que ocupaven Portugal i les britàniques. Significà la repatriació dels espanyols i dels francesos. Fou respectat a diferència del d'Andujar, després de Bailen.

⁴ Germà de Jose Rebolledo de Palafox, capità general insurrecte de Saragossa.

les dos primeres, la de Milans que sortiria de Sant Jeroni i la del general Laguna que sortiria d'Horta, és reunirien en front del fort Pi, on intimarien al general Duhesme a la rendició; la tercera, sota el comandament del coronel Gómez de la Serna, avançaria des de Sant Cugat per foragitar l'enemic de Gracia i Sarrià, fins a la Torre de la Virreina; la quarta, amb el comte de Caldagués, atacaria el fort i la bateria de Rosàs i ocuparia Sans.; i la quinta o de reserva amb el general Witte, creuaria el Llobregat per Cornellà i tallaria la retirada a les forces contraries que Caldagués aniria empenyent pel Pla de Barcelona.

Aquest pla resultava quimèric, perquè, entre totes les columnes no sumaven més que 12.000 homes, insuficients per conquerir per la força les fortificacions de Barcelona, sinó és comptava amb l'ajut interior. Cosa que no pesava per les draconianes mesures preses per a Duhesme. La coordinació en la marxa de les columnes, de punts de sortida tant allunyats, resultava casi impossible. En el cas, hipotètic, de vèncer les defenses exterior, als francesos podien tancar-se a la Ciutadella i a Montjuïc, amb la capacitat de resistir un llarg setge i donar temps a l'arribada de la columna de socors que per aquells moments és preparava a Perpinyà, sota el comandament del general Laurent-Gouvion Saint-Cyr⁵.

La Junta Superior de Catalunya té com prioritat principal, la reconquesta de la ciutat de Barcelona, i per pressionar al màxim al comandant en cap de l'exèrcit espanyol, deixa Vilafranca del Penedès el dia 3 de novembre i s'avança fins a Martorell, on hi arriba el dia 8.

La raó política de la reconquesta de Barcelona, imposada a Vives per la Junta Superior de Catalunya, contradeia les raons militars. Per parar l'entrada de l'exèrcit de socors només és comptava amb els 6.000 homes repartits entre la fortalesa de Roses i la línia del Fluvià, amb l'avantguarda d'Alvarez de Castro, i per l'atac a la ciutat comtal no és disposava de suficients efectius. La millor solució militar fora, reunir la màxima força per aturar la columna de socors i deixar que la guarnició de Barcelona és rendís per fam.

El dia 8 de novembre, a pesar del temporal de pluges que durava des del dia anterior, l'operació d'atac és posa en marxa. Les columnes espanyoles avançaren pel pla de Barcelona. La primera en entrar en acció, fou la de Caldagués que empeny als francesos cap a la Creu Coberta, a prop de la porta de Sant Antoni. La columna de reserva que tenia que cooperar, tallant la retirada de l'adversari, no pot arribar a temps,

⁵ Per conèixer amb detall les actuacions de Saint-Cyr, veure la següent part " Campaña de Saint-Cyr a Catalunya (22 d'agost de 1808-14 d'octubre de 1809).

degut a les grans dificultats que ha trobat en passar el Llobregat, pel pont de carros de Sant Boi. La divisió de La Serna, amb retard, pot avançar fins a Sarrià i Gracia, deixant la posició de Sant Pere Màrtir, bloquejada. La tasca més difícil correspon a les divisions de Laguna i Milans, aquesta ultima no pot passar el Besos per la part de Sant Adrià, fins el migdia i, poder ajudar en la conquesta del poble de Sant Andreu i més tard, rebutjar un intent de la brigada del general Goullus de recuperar-lo, que té que retirar-se a l'empara del Fort Pi. Amenaçat pels dos flanc, Duhesme intenta aturar l'atac de la seva esquerra, per això, reforça a la divisió italiana amb el 93è. de línia francès i un esquadró de cuirassers i, dirigeix contra les tropes de Caldagués el 3er. de Caçadors i totes les companyies de preferència franceses.

A primeres hores de la tarda, el contraatac francès ha donat fruit, en el flanc esquerra, els espanyols evacuen Sans i és repleguen a les seves bases de sortida, a l'altre costat del Llobregat. Per la dreta, els espanyols continuen ocupant les posicions d'Horta i Sant Andreu.

Mentre és produïa l'atac espanyol, Duhesme mana encerclar el quarter que allotjava als 800 homes del 2n. batalló de "*Reales Guardias Valonas*" i desarmar-los, convoca a tots els oficials d'aquesta unitat espanyola, que restava fidel al govern de Madrid i, el convida a donar jurament al rei Josep, tots menys un és negaren jurar fidelitat, quedant aquests arrestats en l'edifici de les duanes i a la tropa, en el de Capitania General.

Duhesme vol restablir la situació anterior en el Pla de Barcelona, per això el dia 10, surt una columna, des de Gracia, amb l'ajudant-comandant Devaux i els batallons del 37è. i 93è., mentrestant el general Goullus amb el 7è. de línia i el 3er. de Caçadors a cavall, envolta als espanyols pel costat d'Horta. L'èxit de l'operació fou complet, i les divisions de Laguna i de Milans, sorpreses, tenen que evacuar precipitadament les seves posicions d'Horta i Sant Andreu i retirar-se a les seves bases de partida a sant Cugat i Sant Jeroni, després de perdre més de 100 homes.

El intent de Vives de reconquistar Barcelona, ha acabat amb un rotund fracàs.

Seguint els consells del coronel Latour i dels capitans d'enginyers Laffaille i Fleury, Duhesme decideix reforçar les defenses de la plaça, en lloc de replegar-se amb la divisió francesa a la Ciutadella i la italiana a Montjuïc. Per aquesta resolució quedaren reforçades i artillades les cortines i els baluards de la ciutat i, és construeixen defenses exteriors en la Creu Coberta, en el barri de Jesús i a l'esquerra del Fort Pi.

Duran la nit del 14 al 15 de novembre, les fragates britàniques de lord Cochrane, que bloquegen el port de Barcelona, bombardegen les fortificacions de la plaça. Però les bateries de les Drassanes, Montjuïc i de la Llanterna, servides per mariners francesos, les rebutgen amb grans destrosses. Els danys ocasionats a les defenses fou minso, no així entre els edificis de la ciutat i amb baixes civils.

El 26 de novembre, amb l'arribada al camp espanyol, d'una part important de la divisió de Granada, 4.500 infants i 670 genets amb el seu general don Teodoro Réding; el general Vives decideix fer un nou atac contra Barcelona. Seguint les mateixes pautes que el dia 8, però amb més coordinació i harmonia. El general Réding amb la seva divisió surt de Cornellà cap a l'Hospitalet i Caldagués, amb la seva des de Molins de Rei cap a Sans.

En iniciar-se l'atac, el general Duhesme és trobava molt malalt, incapaç d'agafar el comandament de la defensa, té que confiar amb la iniciativa de cada comandant de sector. En el de l'esquerra, el general Milossewitz és retira de la Creu Coberta, després d'un intens combat, però l'arribada d'un batalló del 96è. de línia francès, contraataca i arriba fins el poble de Sans, sense superar-lo, seguint les ordres del general Lechi. Pel centre i per la dreta dels francesos ataquen les columnes del general Laguna i del coronel Milans, la primera torna a entrar en el poble de Sant Andreu sent aturades, al Clot, per un batalló del 7è de línia. La de Milans ocupa el poble de Gracia, arribant fins el Palau de la Virreina, aturats per un altre batalló del 7è. de línia i el 3er. de Caçadors, manats personalment per Goullus i Bessières, respectivament. D'aquesta manera queden tallades les comunicacions entre Sarrià i Sant Andreu. Després de varis intents de superar aquesta posició, els miquelets de Milans és retiren i, els francesos ocupen el poble de Gracia. La posició francesa de Sant Pere Màrtir, queda encercolada i, als dos dies l'oficial italià amb els seus 80 homes, és rendeixen.

Amb la convicció que la caiguda de Barcelona és imminent, la Junta Superior de Catalunya fa una nova aproximació a la Ciutat Comtal, el dia 1 de desembre deixa Martorell i el dia 2 queda instal·lada a Sant Feliu del Llobregat.

Quan Duhesme és recuperà, ordena una sèrie d'accions de contraatac per estendre les seves posicions, arribant, per la dreta, fins a Sant Martí de Provençals i Sant Andreu, pel centre, fins el barri de Jesús, i per l'esquerra fins el reducte de la Creu Coberta i els polvorins de Montjuïc. La zona dominada pels francesos quedava limitada en un radi de dos quilòmetres, però hom havien nombroses hortes que aprofitaren per alleugerir la manca de queviures que patia la ciutat, a resultes del bloqueig.

Durant la nit del 4 al 5 de desembre, els espanyols fan un atac contra les posicions del peu de Montjuïc i de la Creu Coberta, la columna de Caldagués sorprenen a dues companyies napolitanes, que protegien la bateria de la Creu Coberta, que tenen que retirar-se sobre la porta de Sant Antoni. La de Réding ataca els polvorins de Montjuïc. La reacció francesa és fulgurant, el batalló de Vélites amb els caçadors del Príncep Reial és dirigeix a la Creu Coberta i rebutja als espanyols; dos companyies de granaders del 7è. amb el batalló italià, que havia perdut la posició, reconquisten la bateria situada als peus de la Muntanya de Montjuïc.

Encara no havien acabat els combats per l'ala esquerra del dispositiu francès, per dret les columnes de Laguna i de Milans, s'apoderen de El Clot i amagaren el fort Pi. El foc d'artilleria del propi fort i del batalló del 37è., que protegia el sector, obliguen als atacants a retrocedir fins a Sant Martí de Provençals i Sant Andreu.

Per la tarda del dia 5, els espanyols posen en acció una bateria de gros calibre, construïda entre Sans i Sarrià, baten amb ella el reducte de la Creu Coberta, que no impedeix als francesos d'acabar les obres defensives.

En els dos camps és coneixen els progressos de Saint-Cyr en el setge de Roses, que augmentaven les possibilitats de que Barcelona fos alliberada del setge. Un intent desesperat de la Junta Superior de Catalunya i, per mitja de Vives, fou oferir al general Lechi, un milió de pesos forts amb el reconeixement de grau i honors si lliurava la Ciutadella i Montjuïc, proposta rebutjada enèrgicament pel general italià.

El dia 12, els francesos noten certs moviments de tropes espanyoles que comencen a allunyar-se de Barcelona, els rumors que corren els dies 13 i 14 diuen que les columnes franceses s'acosten a la ciutat, queden confirmats el dia 15 en comprovar, per reconeixements fets, que els espanyols han evacuat Sant Andreu, el batalló enviat en descoberta arriba fins a Montcada i, informa que molts milers d'espanyols marxen cap a Hostalric.

La seguretat de la Junta Superior de Catalunya es veu compromesa, per això el dia 18 de desembre retrocedeix fins a Vilafranca del Penedès, on hi arriba el mateix dia.

Per impedir que més tropes espanyoles abandonin el camp de Barcelona i reforcin a les que s'oposaran al 7è. cos de Saint-Cyr, Duhesme ordena un vigorós atac contra les posicions que aquells ocupaven en front de la plaça. La divisió italiana tenia que avançar

sobre Esplugues, mentre que el 7è., 37è. i 93è. atacava Gracia. Aquest poble fou ocupat pels francesos, i els defensors espanyols és retiren a les altures del sud de Sarrià. A la caiguda de la tarda, els espanyols és retiren a l'altre costat del Llobregat. El bloqueig de Barcelona estava trencat. Els espanyols abandonen 8 peces d'artilleria, però les de gros calibre que batien el reducte de la Creu Coberta, foren retirades durant la nit anterior.

Les tropes espanyoles enviades a aturar l'avanç de Saint-Cyr, son terriblement derrotades el dia 16 de desembre en la batalla de Llinars/Cardedeu.

El dia 17, la divisió Lechi avança més enllà d'Esplugues i l'Hospitalet, i els reconeixements francesos enviats cap a Badalona i Sant Andreu, és troben amb l'avantguarda del 7è. Cos de Saint-Cyr, que en socors de Barcelona, estava a punt d'arribar.

El dia 22 de desembre, la Junta Superior de Catalunya abandona Vilafranca del Penedès per la imminent arribada de les tropes imperials, que han derrotat a les restes de l'exèrcit espanyol a Molins de Rei el dia 21 i retrocedeix fins a Tortosa, on hi arriba el dia 29 de desembre de 1808.

La resta de les forces del Cos d'Observació del Pirineu Oriental, queden integrades en el 7è. Cos d'Exèrcit francès d'Espanya, sota les ordres del general Saint-Cyr; el general Duhesme resta com a governador militar de Barcelona.

Arenys de Munt, setembre 2006
Gustau Adzerias i Causi